

Viktor Timura vo svojej záverečnej *Poznámke prekladateľa* (s.203) polemizuje s bádateľmi a vysvetľuje, prečo s nimi nesúhlasí. Podľa neho spoločná reč Slovanov a Árijcov sa musela formovať už pred 8. tisícročím pred Kr., to znamená ešte predtým ako sa presunuli do arktických oblastí. „*Preto treba hľadať pôvodnú vlasť pred 8. tisícročím, teda inde ako v arktickej oblasti.*“ (s.204). Podľa Timuru v tejto dobe ešte nemožno hovoriť o Slovanoch a Árijcoch, ale o kaukazskej europoidnej čeľadi (europoidoch), ktorých pôvod je na Kaukaze. Timura spochybňuje aj to, že názov Árijci má svoj pôvod v pripolárnych oblastiach. „*Slovo „arya“ - odiaľ Árijci, sa po prvý raz objavuje v súvislosti s príchodom prvých vln europoidov s príbuzným, vtedy už slovanským jazykom do Indie. Tvar „arya“ (...) znamenal „tí čo obrábajú polia a pečú chleba“ – teda roľníkov.*“ (...) *Prvé skupiny však neprichádzali do Indie pôvodom zo severu, z arktických oblastí, ale zo strednej a východnej Európy (nositelia kultúry lievikovitých pohárov a šnúrovej keramiky – stopy po šnúrovej keramike našli archeológovia aj pri rieke Ganga).*“ (s. 205). Podľa prekladateľa, keď začali do Indie prichádzať aj skupiny z pripolárnych oblastí, tak ich rovnako nazývali Árijci, ale sa nevie aký bol skutočný názov týchto skupín.

Lenka Mihová, Bratislava

JAROSLAV OTČENÁŠEK (ED.), ČESKÉ LIDOVÉ POHÁDKY: 1. ZVÍŘECÍ POHÁDKY A BAYKY, 2/I KOUZELNÉ POHÁDKY [CZECH FOLKTALES: 1. ANIMAL TALES AND FABLES, 2/I. TALES OF MAGIC]. VYŠEHRADEK: NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRADEK 2019, STR. 437, 554.

Uveljavljeni češki slavist in folklorist Jaroslav Otčenášek je v letu 2019 izdal kar dve knjigi v knjižni zbirki »Češke ljudske pravljice«, ki je urejena po mednarodnem klasifikacijskem sistemu Aarne – Thompson – Uther (ATU)¹. Kot ugotavlja avtor v uvodnem poglavju, je največji manko češke folkloristike prav to, da doslej še ni bil pripravljen tipni indeks čeških ljudskih pravljic, ki bi omogočil znanstveno in primerjalno raziskavo, v katero bi bilo vključeno tudi češko pripovedno izročilo. Tako kot drugod po svetu, so namreč tudi na Češkem sredi 20. stol. potekale razprave o smiselnosti tovrstnih indeksov, saj so raziskovalci videli v sistematizaciji pravljic kar nekaj pomanjkljivosti. Zaradi tega je edina strokovno pripravljena zbirka čeških pravljic, ki je izšla do zdaj, *Soupis českých pohádek I, II/1, II/2* (1929, 1934, 1937), pod uredništvom Václava Tilleja.

Znanstvena izdaja čeških pravljic in povedk, razvrščenih po mednarodni sistematizaciji, sledi sodobnim potrebam raziskovalcev s tem, da prinaša veliko število pripovednega gradiva, razvrščenega po zaporedju pravljíčnih tipov oz. po ATU številkah. Vključuje tudi pripovedi etničnih skupin, ki živijo ali so živele na ozemlju današnje Češke, npr. pravljice Sudetskih Nemcev in Romov, ki pa so seveda prevedene v češčino. Otčenášek je vključil v knjigo tudi pripovedno izročilo čeških emigrantov,

¹ Uther, Hans-Jörg. 2004. *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography I–III.* (FF Communications; 284–286). Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.

ki je – kot méni – ohranilo češke folklorne pripovedi v njihovi prvotni obliki.

Avtor uvodoma načrtuje devet knjig, v katerih bodo predstavljene vse češke pravljice in povedke, ki jih je lahko registriral in se uvrščajo v mednarodne pravljичne tipe, a že v drugi knjigi, v kateri začenja s predstavitevjo čudežnih pravljic, ugotavlja, da bo število knjig precej narastlo.

Oba dela zbirke, ki sta izšla doslej, sta opremljena z ustreznim znanstvenim aparatom, vključujoč indekse krajev in imen pripovedovalcev, kratice, literaturo, vire in angleški povzetek. Po krajšem uvodnem besedilu sledi gradivo, razvrščeno po pravljичnih tipih. Avtor najprej predstavi pravljичni tip, nato pa pripadajoče pripovedi, ki so razvrščene kronološko. Na koncu so navedeni ustrezni podatki, če so znani: pripovedovalec, kraj in čas zapisa ter arhivski ali bibliografski vir, od koder je pripoved prepisana; sledi avtorjev kratek komentar k zgodbi, ki opozarja na njene posebnosti.

V prvi knjigi, ki prinaša živalske pravljice in basni, so predstavljeni prepisi vseh avtorju dostopnih pravljic in basni, razvrščenih po številkah ATU 1–299. Knjiga zajema nekaj več kot sto različnih tipov živalskih pravljic. Na ta način je predstavljenih 230 pravljic. Pri tem Otčenášek ugotavlja, da izvira najstarejša češka živalska pravljica iz 12. stoletja, medtem ko je novejše gradivo iz 70-ih let 20. stoletja. V primerjavi s slovenskimi teksti je ta časovni razpon precej drugačen, češki viri so namreč dosti starejši. Nasprotno pa smo lahko med novejšim gradivom v Sloveniji dokumentirali živalske pravljice še v današnjem času, kar je razvidno iz prve knjige slovenskega tipnega indeksa pravljic.²

Druga knjiga prinaša češke čudežne pravljice po enaki shemi in z enakim znanstvenim aparatom kot v prvi. Ker pa so čudežne pravljice po obsegu precej daljše od živalskih pravljic, je v tej knjigi zajetih le deset pravljичnih tipov od ATU 300 do ATU 304, objavljenih pa je le 97 pravljic, kljub temu, da je ta knjiga obsežnejša. Kazalo na koncu knjig zajema le naslove pravljic, ne pa tudi pravljичnih tipov, kar uporabniku oteži iskanje gradiva po določenem pravljичnem tipu. Vsekakor bi bilo dobro v prihodnjih korpusih v kazalo vključiti tudi naslove pravljичnih tipov.

Namen te znanstveno izdane zbirke čeških pravljic je omogočiti uporabniku hiter dostop do pripovednega gradiva, urejenega po mednarodni klasifikaciji, in na ta način olajšati sodobne primerjalne raziskave. Obenem pa je zbirka namenjena tudi širšemu krogu bralcev in marsikomu bo služila kot navdih za umetniško ustvarjanje ali poustvarjanje.

Monika Kropej Telban, Ljubljana

² Kropej Telban, Monika. 2015. *Tipni indeks slovenskih ljudskih pravljic. Živalske pravljice in basni*. Ljubljana: Založba ZRC: ZRC SAZU.